

**Громадська наукова організація
«Система здорового довголіття в мегаполісі»**

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація «Християнська
академія педагогічних наук України»**

**Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і
психологів з духовно-морального виховання»**

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Рубрика «Медицина»)

Випуск № 2(20) 2023

Київ – 2023

**Public scientific organization
"System of healthy longevity in the metropolis"**

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public organization "Christian Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine"**

**Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and
Psychologists of Spiritual and Moral Education"**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv",
Nutrition Center of Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Heading " Medicine ")

Issue № 2(20) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-2\(20\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-2(20))

«Перспективи та інновації науки (Рубрика «Медицина»)»: журнал. 2023.
№ 2(20) 2023. С. 85

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 27.01.2023, № 7/11-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», виконавчий директор президії громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)

2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)

5. Бартенева Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

7. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)

8. Гвожджевич Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)

9. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

10. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)

11. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технології ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)

12. Гуменникова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

13. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)

14. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
15. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
16. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
17. Інжигєвська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
18. Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
19. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
20. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
21. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
22. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
23. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
24. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
25. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
26. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
27. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
28. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
29. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
30. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
31. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
32. Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
33. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
34. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
35. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
36. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
37. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
38. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
39. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна)
40. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
41. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
42. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
43. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
44. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
45. Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
46. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
47. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
48. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
49. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
50. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
51. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
52. Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

РУБРИКА «Медицина»

Баклан О.В. <i>ПРОТИДІЯ ПРОФЕСІЙНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ</i>	6
Груббар Ю.О., Груббар М.Ю., Груббар І.Я. <i>ПРИНЦИПИ ТА ПЕРІОДИ ПРОГРАМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ ПІСЛЯ ЗШИВАННЯ МЕНІСКІВ КОЛІННОГО СУГЛОБА</i>	18
Дука Р.В., Маліновський С.Л., Ярошенко К.О., Сулима В.П., Верхолаз І.Л. <i>РОЗВИТОК ХІРУРГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КАРАНТИННОГО ПЕРІОДУ ТА ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	29
Макаренко О.М. <i>ДІАГНОСТИКА ГРИПА У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ХРОНІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ</i>	42
Мовчан О.В. <i>ЛІКУВАННЯ ПОПУЛЯЦІЇ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ HER2 НАБРЯКОВОГО РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ</i>	51
Ратчик В.М., Турицька Т.Г., Кравченко С.О. <i>ХАРАКТЕРИСТИКА КЛІНІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ І СТАНУ ЦИТОКІНОВИХ РЕАКЦІЙ У ХВОРИХ З ХРОНІЧНИМ ПАНКРЕАТИТОМ</i>	60
Твердохлєбова Н.Є., Євтушенко Н.С., Макаренко О.М. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	76

РУБРИКА «Медицина»

УДК 342.922 : 346.2 (477)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-2\(20\)-6-17](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-2(20)-6-17)

Баклан Олег Володимирович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права факультету права та міжнародних відносин, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Героїв Дніпра, 42 “Б”, м. Київ, 04214, тел.: (067) 230-59-97, <https://orcid.org/0000-0002-1878-1349>

ПРОТИДІЯ ПРОФЕСІЙНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. Не дивлячись на війну нині в Україні здійснюються глибокі суспільно-політичні та соціально-економічні реформи. Наша країна переживає тривалий етап відмирання централізовано-розподільчих форм господарювання і народження економічних відносин в сфері праці, притаманних соціально-ринковій моделі державного управління. При цьому, природно, змінюються ролі і функції основних суб'єктів підприємницької діяльності, у тому числі держави, роботодавця і працівника. Цей процес неминуче охоплює і охорону праці - невід'ємну частину будь-якого виробництва, вимагає посилення протидії професійним захворюванням тощо.

Визначено, що об'єктивно оцінюючи стан охорони праці та протидії професійним захворюванням в Україні, на жаль, слід констатувати, що нинішнє становище в цій сфері суспільних відносин не може задовольнити потреби нашого суспільства.

Аналіз показує, що економічний стан більшості підприємств не дає змоги забезпечити належний рівень охорони праці та протидії професійним захворюванням, як це передбачено чинним законодавством. На безпеці праці негативно позначається катастрофічне старіння основних фондів, зростаюча кількість фізично застарілого обладнання, машин і механізмів. На багатьох підприємствах скорочуються або повністю ліквідовуються служби охорони праці. Ослаб вплив на стан цієї роботи і з боку галузевих міністерств та інших органів виконавчої влади. Здебільшого через це в Україні у мирний час практично через день виникають аварії з нещасними випадками. Кожні 5 годин гине один працівник, а кожні 10 хвилин одна людина отримує травму. Щоденно на підприємствах країни зазнають травм у середньому 200

працівників, з яких 5 гине, 30 стають інвалідами, 22 уражаються профзахворюваннями. Окремим питанням щодо удосконалення змісту, менеджменту та правового забезпечення протидії професійним захворюванням присвячено дане дослідження.

Ключові слова: державне управління, правове регулювання, протидія професійним захворюванням, сфера охорони праці, господарська діяльність.

Baklan Oleg Vladimirovych Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Public Law at the Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University, Heroes of the Dnieper St., 42 B, Kyiv, tel.: (067) 230-59-97, <https://orcid.org/0000-0002-1878-1349>

PREVENTION OF OCCUPATIONAL DISEASES: SEPARATE ISSUES OF CONTENT, MANAGEMENT AND IMPROVEMENT OF LEGAL SECURITY

Abstract. Despite the war, profound socio-political and socio-economic reforms are currently being carried out in Ukraine. Our country is going through a long stage of the dying out of centralized and distributive forms of management and the birth of economic relations in the sphere of labor inherent in the social-market model of state administration. At the same time, naturally, the roles and functions of the main subjects of entrepreneurial activity, including the state, the employer and the employee, are changing. This process inevitably includes occupational health and safety - an integral part of any production, requires strengthening of prevention of occupational diseases, etc.

It was determined that objectively assessing the state of labor protection and combating occupational diseases in Ukraine, unfortunately, it should be stated that the current situation in this area of social relations cannot meet the needs of our society.

The analysis shows that the economic condition of most enterprises does not allow to ensure the proper level of labor protection and prevention of occupational diseases, as provided by the current legislation. Occupational safety is adversely affected by the catastrophic aging of fixed assets, the growing number of physically obsolete equipment, machines and mechanisms. At many enterprises, labor protection services are reduced or completely eliminated. The influence of branch ministries and other executive authorities on the state of this work has also weakened. Mostly because of this, accidents with accidents occur almost every other day in peacetime in Ukraine. One worker dies every 5 hours, and one person is injured every 10 minutes. An average of 200 workers are injured every day at the enterprises of the country, of which 5 die, 30 become disabled, and 22 are affected by occupational diseases. This study is devoted to separate issues regarding the

improvement of the content, management and legal support of combating occupational diseases.

Keywords: public administration, legal regulation, combating occupational diseases, occupational health and safety, economic activity

Постановка проблеми. Професійні захворювання та нещасні випадки на виробництві були й залишаються величезною людською трагедією, є причиною найбільш серйозних економічних втрат. За деякими оцінками, щороку в світі внаслідок виробничого травматизму гине близько 100 тис. чоловік. У ряді найрозвинутіших у промисловому відношенні країн втрати робочого часу, пов'язані з нещасними випадками на виробництві, в чотири-п'ять разів перевищують втрати часу від страйків та інших трудових конфліктів. Часом фінансові втрати внаслідок виробничих нещасних випадків за розмірами наближаються до державних витрат на потреби національної оборони, що звичайно є актуальним як для нинішнього стану війни, так і до майбутнього післявоєнного часу.

Об'єктивно оцінюючи стан охорони праці та протидії професійним захворюванням в Україні, на жаль, слід констатувати, що нинішнє становище в цій сфері суспільних відносин не може задовольнити потреби нашого суспільства. Щороку на підприємствах та установах України травмується майже 100 тисяч працівників, 320 тисяч осіб внаслідок нещасних випадків та профзахворювань вже мають стійку втрату професійної працездатності, щорічно в Україні фіксується майже півтора десятка тисяч нещасних випадків на виробництві, щорічно майже одна тисяча таких випадків призводить до смертельних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане дослідження підготовлено з урахуванням теоретичних досліджень з окресленої проблематики, які у різні часи виконали В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Є.О. Безсмертний, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, В.М. Горшенев, Є.В. Додін, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, В.В. Колейчиков, Є.О. Кочерін, В.М. Марчук, Н.Р. Нижник, В.Ф. Опришко, І.М. Пахомов, В.І. Прокопенко, О.Д. Русу, І.П. Устінова, І.Б. Шахов, В.С. Щербина та інші.

Мета статті. Мета даного дослідження полягає в аналізі та узагальненні змісту і результатів діяльності в сфері протидії професійним захворюванням, у висловленні пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства з питань протидії професійним захворюванням, вироблення окремих рекомендацій щодо удосконалення санітарно-гігієнічних, профілактично-технічних та правових заходів щодо експлуатації деяких видів об'єктів підвищеної небезпеки, а також певного удосконалення окремих заходів адміністративного примусу у цій сфері, підвищення ефективності форм та методів здійснення діяльності повноважних органів та їх посадових осіб в сфері протидії професійним захворюванням.

Виклад основного матеріалу. Чинне законодавство України про протидію професійним захворюванням в цілому являє собою сукупність норм конституційного, трудового, адміністративного, фінансового, виправно-трудоного та інших галузей права, що регулюють специфічні однорідні групи суспільних відносин, які можна об'єднати в комплексний інтегрований правовий інститут.

Сукупність норм права, які утворюють комплексний інститут протидії професійним захворюванням, повинна забезпечуватись єдиними принципами права, без яких важко говорити про наявність і взаємоузгодженість окремих груп юридичних норм, що стосуються різних галузей права.

З цього питання у відомих вчених-фахівців практично немає розбіжностей. Як стверджують Алексєєв С.С., Карпенко Д.О., Колодій А.М., Копейчиков В.В., Стеценко С.Г., Прокопенко В.І. та ін., принципи права, як правові узагальнення, є реальним показником існування правової спільності, забезпечують внутрішню єдність всієї системи права. Вони закріплені в нормах права і носять нормативний характер, володіють регулятивною властивістю, відображають реально існуючі суспільні відносини. В процесі регулювання правом цих відносин має місце переведення економічних відносин у юридичні принципи. Принципи права, що регулюють відносини в сфері протидії професійним захворюванням, визначаються як економічними, так і політичними чинниками, а також іншими соціально-ідеологічними явищами - правом, мораллю і т.п. Тобто, до основних характеристик принципів права, поряд з нормативністю змісту, слід віднести і загальну цілеспрямованість правового регулювання.

Щодо форми вираження принципів права та їх юридичного оформлення, то найбільш прийнятною видається точка зору вчених, які відзначають два шляхи вираження принципів права:

1. у вигляді норм-принципів, в яких воля законодавця реалізується в конкретних правах і обов'язках (наприклад, розділ II Конституції України "Права, свободи і обов'язки людини і громадянина" ст.43: "Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці,...");

2. у вигляді принципів, що витікають із змісту окремих норм права. (наприклад, окремі статті закону України "Про охорону праці", статті 41, 93, 188-4, 188-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ін.).

Дотримуючись даної класифікації і ведучи мову про правові основи здійснення контрольно-наглядової діяльності в сфері протидії професійним захворюванням, в другій групі принципів можна виділити досить значну за обсягом підгрупу, а саме: сукупність норм, що містяться в Правилах, Інструкціях, Державних стандартах, які деякі фахівці права влучно визначають як техніко-юридичні норми чи норми з технічним змістом", за порушення яких передбачена адміністративна та інші види відповідальності.

Розглядаючи питання про правові основи здійснення контрольно–наглядової діяльності в сфері протидії професійним захворюванням, важливо торкнутись питання класифікації принципів, за допомогою яких норми права регулюють суспільні відносини в цій сфері.

Видається повною наступна класифікація :

- принципи системи права в цілому;
- міжгалузеві принципи;
- галузеві принципи;
- принципи інституту права в сфері протидії професійним захворюванням.

Правове регулювання суспільних відносин в сфері протидії професійним захворюванням здійснюється в основному на основі міжгалузевих і галузевих принципів, а також принципів певних правових інститутів у тій чи іншій галузі права.

Міжгалузеві принципи - це вихідні, керівні ідеї, що визначають загальні положення правового регулювання кількох галузей права. В сфері протидії професійним захворюванням вони виступають такими стосовно правових норм у складі традиційного поділу права на галузі. Так, законодавство України про протидію професійним захворюванням складається з Конституції, Кодексу Законів про працю, Законів України, що регулюють протидію професійним захворюванням та інших нормативних актів. В свою чергу, ці принципи можна розглядати і як принципи окремих інститутів права (конституційного, адміністративного, трудового та ін.).

До ознак, на підставі яких можна класифікувати основні принципи правового регулювання відносин у сфері протидії професійним захворюванням, слід віднести і метод регулювання, за допомогою якого норми права виявляють свій регулюючий вплив на суспільні відносини в цій сфері.

Як уже зазначалось, державна політика в сфері протидії професійним захворюванням базується на положеннях Конституції України, Кодексу Законів про працю та інших нормативних актів. У контексті правового забезпечення правовідносин у даній сфері можна звернути увагу на наступні не до кінця дослідженні моменти:

- комплексне вирішення завдань протидії професійним захворюванням на основі досягнень науки і техніки;
- повна відповідальність власника за створення безпечних і нешкідливих умов праці;
- встановлення єдиних нормативів стосовно протидії професійним захворюванням для всіх підприємств незалежно від форм власності і видів їх діяльності;
- проведення політики пільгового оподаткування, що сприяє створенню безпечних і нешкідливих умов праці, участі держави в фінансуванні заходів по протидії професійним захворюванням;

- здійснення навчання населення, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;

- забезпечення координації діяльності державних органів, закладів, організацій і об'єднань громадян, які вирішують різні проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між власниками і працівниками (їх представниками), між всіма соціальними групами в прийнятті рішень по протидії професійним захворюванням на місцевому та державному рівнях.

Виходячи з вищеназваних пріоритетів очевидно, що держава прагне регулювати правовідносини в сфері протидії професійним захворюванням з допомогою конституційних та інших правових норм, які потребують застосування соціально-економічних і адміністративних методів управління (з пріоритетом останніх).

Законодавством України поняття охорони праці визначається як система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, направлених на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

В цілому, правовий інститут протидії професійним захворюванням в Україні являє собою сукупність норм різних галузей права. Всю сукупність норм, що регулюють правовідносини в сфері протидії професійним захворюванням, насамперед, можна і доцільно систематизувати залежно від обсягу управлінських відносин, які вони регулюють, та функціонального призначення тощо. Безумовно, має значення і систематизація за іншими ознаками.

Залежно від обсягу управлінських відносин у сфері протидії професійним захворюванням норми права, які їх регулюють, можна розділити на три групи:

- загальнодержавні;
- відомчі (міжвідомчі);
- ті, що діють на окремих підприємствах, установах, інших окремих об'єктах тощо.

До першої групи слід віднести норми, які регулюють правовідносини, що виникають при фінансуванні, плануванні, організації протидії професійним захворюванням по вертикалі, котрі є організаційно-управлінськими, тобто належать до адміністративного права. За своєю функціональною спрямованістю вони комплексно забезпечують охорону праці і здоров'я, протидію професійним захворюванням, безпечне ведення робіт і т.д. За способом правового регулювання дані норми носять організаційно-управлінський характер. За змістом ці норми передбачають обов'язок планувати, організовувати і фінансувати заходи по охороні праці, протидії професійним захворюванням, здійснювати контрольню-наглядову діяльність у цій сфері та інші споріднені.

Водночас, за своїм змістом ці норми можуть мати різний характер. Окремі норми регулюють правовідносини в сфері протидії професійним захворюванням, в загальних рисах і створюють передумови виникнення конкретних трудових і адміністративних правовідносин. Наприклад, працівник, зайнятий на роботі в шкідливих умовах, умовах підвищеної небезпеки чи там, де необхідний спеціальний професійний відбір, незалежно від відомчої належності підприємства, установи, організації, повинен проходити попереднє спеціальне навчання та раз на рік - перевірку знання відповідних нормативних актів про охорону праці. Інші норми цієї групи безпосередньо передбачають обов'язок проведення конкретних заходів по охороні праці та протидії професійним захворюванням. Наприклад, на всіх підприємствах, в усіх галузях народного господарства на загальнодержавному рівні передбачається створення фондів охорони праці у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку. Тут слід зауважити, що дане положення до теперішнього часу не повністю реалізоване на багатьох підприємствах, в установах і закладах України і нині важко очікувати його повне виконання в умовах війни.

Другу групу становлять норми, які регулюють організацію охорони праці та протидії професійним захворюванням органами (їх уповноваженими особами) служб охорони праці певних міністерств та відомств і їх відносини щодо цього з підлеглими підприємствами, закладами і організаціями. Характер даної групи норм зумовлюється специфікою праці в окремих міністерствах та відомствах, на певних об'єктах того чи іншого міністерства, особливостями, обсягом та складністю того чи іншого виробництва і, безумовно, кількістю та складністю певного обладнання. Норми даної групи, природно, є похідними від правових норм права першої групи, найчастіше – це норми техніко-юридичного характеру, котрі безпосередньо знаходять своє опосередкування переважно у виконавчо-розпорядчій діяльності органів управління в сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням. До такого виду також належать норми, що містяться в Інформаційних листах Держнаглядохоронпраці. Ці норми є похідними від норм, що містяться в правилах будови і безпечної експлуатації певного виду обладнання та інших нормативних актах.

Третю групу становлять норми, які діють лише на тих чи інших локальних об'єктах. До норм цієї групи можна віднести норми, що містяться в правилах, інструкціях та наказах посадових осіб окремих підприємств, установ та організацій. Регулюючий вплив деяких з цих норм є обов'язковим на певних об'єктах. Так, наприклад, інструкції щодо обслуговування так званих об'єктів підвищеної небезпеки та підйимальних споруд повинні вводитися в дію виключно наказом керівника цього підприємства.

Стосовно другого чинника, а саме в залежності від функціонального призначення норми права в сфері протидії професійним захворюванням можна розділити на дві групи:

- регулятивні (переважна більшість);
- правоохоронні.

До регулятивних норм у цій сфері слід віднести норми права, котрі забороняють, уповноважують, зобов'язують підконтрольні об'єкти здійснювати певні дії. Їх змістом є обов'язок окремих суб'єктів здійснювати технічні, санітарно-гігієнічні та інші заходи по охороні праці та протидії професійним захворюванням, дотримуватись стандартів і вимог безпеки праці. До основних джерел даного виду норм належать правила, інструкції, державні стандарти тощо. Технічні норми таких правил, інструкцій, стандартів містять вимоги щодо охорони праці, техніки безпеки, протидії професійним захворюванням та щодо безпечної експлуатації різних видів обладнання. Крім того, важливо зауважити, що зміст таких юридично-технічних джерел охоплює норми, які стосуються різних галузей права. Обов'язок виконання вимог технічних, санітарно-гігієнічних та інших правил і норм, які забезпечують здоров'я і безпечні умови праці, становлять зміст трудових, адміністративних та інших видів правовідносин. Таким чином, структура згаданих джерел поєднує в собі як технічні, соціальні, медичні норми, так і правові норми різних галузей права.

Адміністративно-правовий управлінський аспект регулюючого впливу на суспільні відносини в сфері охорони праці проявляється, зокрема, у висуненні до власника підприємства, установи, організації наступних правових вимог. Наприклад, власник зобов'язаний створити в кожному структурному підрозділі і на робочому місці умови праці у відповідності до вимог нормативних актів. З цією метою власник забезпечує функціонування системи управління охороною праці та протидії професійним захворюванням, для чого:

- створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права і відповідальність за виконання покладених на них функцій;

- розробляє за участю профспілок і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів по охороні праці, впроваджує прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації і автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід по охороні праці тощо;

- забезпечує усунення причин, які викликають нещасні випадки, професійні захворювання та виконання практичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин та ін.

Як бачимо, саме на адміністрацію власника засобів виробництва держава покладає обов'язок впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, що попереджають виробничий травматизм, забезпечують санітарно-гігієнічні умови, запобігають виникненню професійних хвороб.

Аналізуючи зміст правового регулювання відносин при проектуванні, будівництві, реконструкції, експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки, слід також підкреслити особливе місце державних та галузевих стандартів безпеки праці і встановлення в них обов'язку дотримання цих стандартів всіма підприємствами, закладами і організаціями незалежно від форм власності. Стандарти також виступають змістом окремих норм адміністративного права, оскільки стандарти створюють власні приписи для всіх власників засобів виробництва, які проектують, виробляють, експлуатують різні види обладнання і комплектуючі до них. З цього приводу можна погодитись з твердженням Додіна Є.В., що стандарти - це техніко-юридичні норми, змістом яких є обов'язок дотримання технічних норм (вимог) [1, С.259].

Звичайно, стандарти безпеки праці можуть бути віднесені не тільки до адміністративного і трудового права, але і до цивільного, фінансового, аграрного (як деякі вчені визначають і медичного права [2]) та інших галузей права, тому що обов'язки їх дотримання стосуються всіх посадових осіб, які вступають у відповідні відносини, що регулюються цими галузями права. Тобто, даний випадок характеризує ситуацію, коли під впливом норм трудового, адміністративного та цивільного та інших галузей права виникають єдині за сутністю суспільні відносини, змістом яких є обов'язок проводити заходи в сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням (технічні, санітарно-гігієнічні і т.п.), що охоплюються регламентацією правових норм різної галузевої належності. Безумовно, конкретні правовідносини мають свої особливості, зумовлені специфікою методу правового регулювання, а також галузевою специфікою міністерства, відомства, конкретного власника та іншими, менш значними чинниками.

Правоохоронні норми, в свою чергу, також регулюють контрольно-наглядову діяльність за дотриманням правил, інструкцій, стандартів у сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням. Вони спрямовані на захист регулятивних норм. Правоохоронні норми визначаються як норми, спрямовані на регламентацію заходів юридичної відповідальності, а також специфічних державно-примусових заходів захисту суб'єктивних прав і превентивних засобів. Через їх реалізацію забезпечується чіткість роботи виконавчо-розпорядчих органів, охорона суспільних відносин, честі, гідності, свобод громадян. Їх безумовною особливістю є те, що вони завжди містять юридичну санкцію.

Регулювання правовідносин у сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням шляхом застосування юридичних норм даної групи характеризується тим, що деякі відносини, спрямовані на охорону праці,

захищаються санкціями однієї галузі права, інші ж - вимагають застосування санкцій інших галузей права. Так, наприклад, дотримання норм адміністративного права при здійсненні контрольно-наглядової діяльності на об'єктах підвищеної небезпеки забезпечується переважно адміністративно-правовими санкціями. Дотримання ж норм трудового права в процесі здійснення контролю і нагляду забезпечується санкціями не тільки цієї галузі права, але і санкціями адміністративного та кримінального права. Вид юридичної відповідальності і розмір санкції, безперечно, визначається не тільки приналежністю порушеної норми до тієї чи іншої галузі права, а й, головним чином, характером правопорушення та ступенем його тяжкості.

Кожне окреме правопорушення як явище реальної діяльності певного працівника, спеціаліста чи посадової особи завжди конкретне і має риси, що дозволяють розмежувати кримінальні злочини і адміністративні правопорушення. Цим фактором логічно пояснюється та обставина, що норми, які регламентують контрольно-наглядову діяльність у сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням, що стосуються дотримання техніки безпеки при експлуатації, монтажі, технічних випробуваннях, норми виробничої санітарії та ін., встановлюють за більшість порушень переважно адміністративну відповідальність, а при особливо тяжких наслідках - кримінальну.

Аналізуючи ці положення, важко погодитись з твердженням В.С. Венедиктова, що конкретні порушення законодавства про працю, за які можна притягнути до адміністративної відповідальності і заходи стягнення, викладені у спеціальних Положеннях про ці органи, малодоступних для широкого кола посадових осіб. Він пропонує в процесі розробки концепції нового трудового законодавства звернути увагу і безпосередньо визначити у Кодексі про працю, хто має право притягувати посадових осіб до адміністративної відповідальності, і які заходи відповідальності наступають за те чи інше порушення законодавства про працю [3, С.197-198]. Ці пропозиції, у разі їх прийняття, будуть лише дублювати положення 221, 231 та інших статей Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Таким чином, помітною особливістю правових основ сфери охорони праці та протидії професійним захворюванням є те, що суспільні відносини в цій сфері охороняються переважно санкціями норм адміністративного права (безумовно, поряд з санкціями норм трудового, кримінального та інших галузей права). Тобто, при реалізації правовідносин у сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням працівники, спеціалісти чи посадові особи скоюють такі проступки, які тягнуть за собою застосування заходів впливу, передбачених іншими, крім трудового, галузями права (а саме адміністративним та кримінальним).

На особливостях контрольно-наглядової діяльності в сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням в розвиненій правовій державі

значною мірою позначається рівень науково-технічного прогресу, використання сучасної та традиційної техніки. Одну з таких особливостей влучно відзначає В.С. Щербина, який вважає, що: “Негативно позначаються на стані законності у господарських відносинах причини організаційно-технічного характеру, серед яких найпоширеніші такі, як застаріла техніка і технологія, порушення технологічних процесів виробництва, недостатня кваліфікація працівників, відсутність належного обліку результатів роботи і контролю, порушення трудової дисципліни тощо. Характер цих причин передбачає, що й боротися з ними слід за допомогою організаційно-технічних засобів (запровадження передових технологій і нової техніки, підвищення рівня кваліфікації, вдосконалення методів управління та ін.), хоч цілком допустиме, а в деяких випадках бажане використання економічних і правових засобів.” [4, С.56-57].

Висновки. Правове регулювання відносин у сфері протидії професійним захворюванням, безумовно, є надто складним процесом, котрий охоплює широке коло правовідносин, пов'язаних між собою єдиним ланцюгом, який гарантується державою. Тому теоретичне осмислення і практичне застосування норм права, які передбачають відповідальність за правопорушення у сфері охорони праці та протидії професійним захворюванням, характеристика змісту правових актів, що регулюють правовідносини у цій сфері та аналіз практики їх застосування мають постійний актуальний характер [5, С.37].

Література:

1. Додін Є.В. Адміністративно-правові норми та їх застосування. В кн. Державне управління: теорія та практика. За заг. ред. Авер'янова В.Б. К.: 1998. С.259-265.
2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України. Підручник. Київ, 2009. 640 с.
3. Венедиктов В.С. Проблемы ответственности в трудовом праве: Дис... док. юр. наук: 12.00.05. Харьков, 1994. С.197-198.
4. Щербина В.С. Проблеми попередження господарських правопорушень в умовах становлення ринкової економіки: Дис... д-ра юр. наук: 12.00.04. К., 1996. С.56-57.
5. Баклан О.В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці. Навч. посібник. Київ, Поліпром. 2003. 168с.

References:

1. Dodin, Ye.V. (1998). Administratyvno-pravovi normy ta yikh zastosuvannia [Administrative and legal norms and their application]. Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka za zah. red. Averianova V.B. – *Public administration: theory and practice in general ed. Averyanova V.B.* (pp. 259-265). Kyiv: «Yurinkom-Inter» [in Ukrainian].
2. Stetsenko S.H. (2009) Administratyvne pravo Ukrainy. [Administrative law of Ukraine]. Kyiv: «Yurinkom-Inter» [in Ukrainian].
3. Venediktov, V.S. (1994) Problemyi otvetstvennosti v trudovom prave [Problems of responsibility in labor law]. *Doctor's thesis*. Harkov: H. Ya. Mudry University [in Ukrainian].

4. Shcherbyna, V.S. (1996) Problemy poperedzhennia hospodarskykh pravoporushen v umovakh stanovlennia rynkovoï ekonomiky [Problems of preventing economic offenses in the conditions of the formation of a market economy]. *Doctor's thesis*. Kyiv: Kyiv State University named after T. Shevchenko [in Ukrainian].

5. Baklan, O.V. (2003) *Kontrolno-nahliadova diialnist ta administratyvnyi prymus v sferi okhorony pratsi* [Control and supervisory activity and administrative coercion in the field of labor protection]. Kyiv: «Polyprom» [in Ukrainian].